

Vastaanottaja
Boliden Kevitsa Mining Oy

Päivämäärä
30.12.2016

BOLIDEN KEVITSA MINING OY

UIVELON- JA TELKÄNPÖNTTÖJEN- PESIMÄAIKAINEN TARKKAILU

2013–2016

**BOLIDEN KEVITSA MINING OY
UIVELON- JA TELKÄNPÖNTTÖJENPESIMÄAIKAINEN
TARKKAILU 2013–2016**

Päivämäärä **30.12.2016**

Laatija **Antje Neumann, Tapani Pirinen – Ramboll Finland Oy**

Tarkastaja **Johanna Korkiakoski – Ramboll Finland Oy**

Hyväksyjä **Ulla Syrjälä, Anniina Salonen – Boliden Kevitsa Mining Oy**

Kannen kuva **Sodankylä, Rookkijärven eteläpuolinen suolampi, Rookiaapa**

Viite 1510022875

SISÄLTÖ

1.	Johdanto	1
2.	Aineisto ja menetelmät	1
3.	Tulokset	3
4.	Yhteenveto ja tulosten tarkastelu	7
5.	Lähdeluettelo	8

1. JOHDANTO

Boliden Kevitsa Mining Oy harjoittaa kaivostoimintaa Sodankylän Kevitsassa. Alueen läheisyydessä sijaitsevalle Koitelaisen Natura 2000-alueelle (FI1301716) ja kaivoksen ympäristöön on hankkeen ympäristöluvan mukaisesti sijoitettu kompensatiopönttöä 62 uivelon (*Mergellus albellus*) ja telkän (*Bucephala clangula*) pesäpönttöä. Päivitetyn tarkkailuohjelman (Ramboll 2015) mukaisesti keväällä 2015 maastoon asetettiin 19 uutta uivelonpönttöä ja osa alkuperäisistä pönttöistä jätettiin vuosittaisen seurannan ulkopuolelle. Säännöllisesti seurattavia pönttöjä on 57 kpl. Pönttöjen ja niitä käyttävien lintujen pesimämenestystä seurataan vuosittain sekä kevättalvisten huoltokäyntien yhteydessä että pesimäaikaisilla käynneillä, jolloin myös pesimämenestyksen seuranta on mahdollista. Tässä tarkkailuraportissa esitetään pönttöjen seurantakäyntien tulokset vuosilta 2013–2016. Vuoden 2016 tulokset perustuvat tässä vaiheessa vielä pelkästään vuoden 2016 pesimäaikaisen käynnin tuloksiin ja pesintöjä voi varmistua vielä lisää kevättalven 2017 huoltokäyntien yhteydessä.

Uiveloita pesii Euroopassa Suomen ja Ruotsin Lapissa. Suomen uivelokanta on runsastunut 1970-luvulta, jolloin Suomessa pesi korkeintaan muutamia satoja pareja. Nykyinen arvio Suomen uivelon pesimäkannasta on noin 2000–3000 paria (Saurola ym. 2013). Telkkä on puolestaan Suomessa yleinen ja runsaslukuinen laji. Telkän levinneisyysalue ulottuu eteläisimmästä sisäsaaristosta pohjoisimpaan Tunturi-Lappiin. Suomen telkkäkanta on pysynyt melko vakaana viime vuosikymmenet (Luke 2016). Uivelo ja telkkä ovat kolopesijöitä, joten pesimäreviiriltä täytyy löytyä puunkolo tai pönttö. Lintujen asettuminen pesimään pönttöihin voi kestää useamman vuoden, esim. telkkänaaras etsii pesäkolonsa usein jo vuotta tai kahta aiemmin ennen kuin ryhtyy pesimään. Uivelo munii 7–11 kiiltävää, kellanvalkeaa munaa ja naaras hautoo niitä 26–28 vuorokautta. Vanhat telkkänaaraat munivat keskimäärin yhdeksän sinivihreää munaa, nuoremmat naaraat kolmesta seitsemään. Telkkänaaraan haudonta kestää 27–35 vuorokautta (Laaksonen 2013).

Telkkä ja uivelo kuuluvat Suomen erityisvastuulajeihin (EVA-lajit). Vastuulajien kohdalla seuranta sekä tutkimusta on tehostettava ja lajien elinympäristö tulee ottaa huomioon maankäytön suunnittelussa. Vastuulajit eivät välttämättä ole uhanalaisia (Ympäristöhallinto 2015a). Uivelo kuuluu lisäksi Lintudirektiivin liitteen I -lajeihin. Lintudirektiivi koskee kaikkien luonnonvaraisena elävien lintulajien suojelua EU:ssa. Direktiivin tavoitteena on mm. lajien ja niiden elinympäristöjen suojelu, lajien hoitaminen ja sääntely. Lintudirektiivin I -liite koostuu lajeista, joiden suojelemiseksi on osoitettava erityissuojelualueita (Ympäristöhallinto 2015b). Uivelo ja telkkä on luokiteltu Suomen lintujen uhanalaisuusarviossa elinvoimaisiksi (LC) lajeiksi (Tiainen ym. 2016).

2. AINEISTO JA MENETELMÄT

Kevitsan ympäristöön on sijoitettu 57 uivelon ja telkän kompensatiopönttöä päivitetyn tarkkailuohjelman perusteella (Ramboll Finland Oy 2015). Viranomaisneuvottelussa 4/2015 päätettiin jättää pois vuosittaisen tarkkailun piiristä Koitelaiskairan itäosassa sijaitsevat pöntöt, jotka korvattiin asettamalla 19 uutta pönttöä Kevitsan ympäristöön. Uudet pöntöt sijoitettiin ensisijaisesti uiveloiden potentiaaliseen pesimäaikaiseen elinympäristöön ja paikkoihin, jotka ovat kohtuudella saavutettavissa kesäkuussa.

Tarkkailusuunnitelmassa (Pöyry Finland Oy 2012) on esitetty pönttöjen huolto-ohjelma, jonka mukaan a) pönttöjä on seurattava vuosina 2013–2022 b) pöntöt tulee puhdistaa huhtikuun loppuun mennessä ja lisätä tarvittaessa pehmusteeksi purua tai sammalta c) kadonneet tai vioittuneet pöntöt korvataan viimeistään seuraavan vuoden huhtikuun loppuun mennessä d) pesimäaikaan kartoitetaan pöntössä pesivä laji ja pesimämenestys.

Pönttöjen huoltokierrokset on aloitettu keväällä 2013 ja pesimäaikaiset tarkastukset kesäkuussa 2014. Vuonna 2013 pöntöissä ei vielä odotettu merkittävää pesintää, ja siksi ne ainoastaan puhdistettiin huhtikuussa 2013. Pönttöjen puhdistuskäynnin suoritti Joonas Juustovaara Boliden Kevitsa Mining Oy:sta. Kevään 2014 tarkastus- ja puhdistuskäynnin suorittivat Juustovaara ja Tapani Pirinen Ramboll Finland Oy:sta 25.–27.3.2014. Käyntien yhteydessä kirjattiin ylös pöntössä pesinyt lintulaji, arvioitiin pönttöjen kunto ja huollettiin kaikki pöntöt. Vuonna 2015 pöntöt huollettiin 24.–26.3.2015 Juustovaaran ja Pirisen toimesta.

Koitelaisenkairassa ja Satojärven ympäristössä sijaitsevat uivelon- ja telkämpöntöt tarkastettiin ensimmäisen kerran kesäkuussa 2014. Pesimäaikaisen tarkastuksen suorittivat ympäristösuunnittelijat FM Niina Onttonen ja Tapani Pirinen Ramboll Finland Oy:stä. Vuonna 2015 tarkastuksen suorittivat 11.6.–15.6.2015 FM Pekka Majuri sekä Tapani Pirinen Ramboll Finland Oy:stä. Pesimäkaudella 2016 pöntöt tarkastettiin 12.–19.6.2016 ja pönttötarkastuksen tekivät FM Antje Neumann ja Tapani Pirinen Ramboll Finland Oy:stä. Tarkastuskäynnit suoritetaan kesäkuun puoliväliin mennessä, jolloin uivelot ovat pääsääntöisesti munineet munapesyeensä täyteen, mutta poikaset eivät ole vielä kuoriutuneet. Pesimäaikaisesta tarkastusajankohdasta oli aiemmin konsultoitu uivelorengastaja Pekka Pouttua (puhelinkeskustelu 10.4.2014 Pouttu/Pirinen).

Pesimäaikainen tarkastusajankohta arvioidaan vuosittain sen mukaan, kuinka uiveloiden pesintä kulloinkin etenee. Pesimäaikaisilla tarkastuskäynneillä selvitetään pöntöissä pesivä lintulaji, munamäärä sekä valokuvataan pönttö sisältä (Kuva 1). Käynnit pyritään suorittamaan siten, että pesiviä li pesiviä lintuja ei häiritä tarpeettomasti. Pesimäaikaiset maastotyöt tehdään jalkaisin.

Kuva 1. Uivelon pesintä kuvattuna pöntön sisäpuolelta vuonna 2015 (vas). Uivelonaaras hautomassa; kuva vuodelta 2014 (oik).

Kuva 2. Rookinaavan pohjoisosassa sijaitsevasta pöntöstä löytyi 19.6.2016 vastakuoriutuneet uivelon poikaset. Uivelon poikaset eivät viivy kauan aikaan pesimäpöntössä vaan jättävät pöntön vuorokauden sisällä kuoriutumisesta.

3. TULOKSET

Pesimäkausilla 2012 - 2013 pöntöissä havaittiin seitsemän uivelon pesintää ja 12 telkän pesintää. Tulokset perustuvat kevään 2014 huoltokierrokseen, jolloin ensimmäisen kerran pesinnät määriteltiin pönttöjätösten perusteella. Pesimäkaudella 2014 pöntöistä havaittiin viisi uivelon pesintää sekä 11 telkän pesintää (Taulukko 1). Vuoden 2014 pesimäaikaisella tarkastuskäynnillä uivelon pöntöistä havaittiin yhteensä 16 munaa ja telkän pöntöistä yhteensä 80 munaa. Näiden lisäksi vuonna 2014 havaittiin neljä pikkulintulajin pesintää (Taulukko 2).

Vuoden 2015 pesimäaikaisilla käynneillä havaittiin kuusi uivelon ja 11 telkän pesintää. (Taulukko 1). Uivelon pesistä löydettiin vuonna 2015 pesimäaikaan yhteensä 12 munaa ja telkän pesistä 111 munaa. Muita, vuonna 2015 pöntöissä pesineitä lintulajeja havaittiin kuusi (Taulukko 2). Vuonna 2015 pesimäaikaan tarkastettiin 56 pönttöä. Kaikkia pönttöjä ei ole päästy tarkistamaan pesimäaikaan laajoilla vetisillä aapasoilla vallinneiden vaikeiden maasto-olosuhteiden takia. Tarkastamatta jääneet pöntöt tutkittiin kevään 2016 huoltokierroksella, jonka jälkeen pesimäkauden 2015 tulos oli selvillä.

Vuoden 2016 kesäaikaisilla tarkastuskäynneillä havaittiin kuusi uivelon ja 11 telkän pesintää. Uivelon pesistä löydettiin yhteensä 22 munaa ja kahdeksan juuri kuoriutunutta pesäpoikasta. Pesäpoikasten löytyminen pöntöstä on harvinaista, sillä poikaset kuoriutuvat lähes samanaikaisesti ja emolintu johdattelee poikaset pois pöntöstä vuorokauden sisällä kuoriutumuksesta. Telkän pesistä löytyi 76 munaa ja seitsemän pesäpoikasta. Osassa pesinnöistä yhtäjaksoinen haudonta ei ollut alkanut ja lopullinen munamäärä on suurempi. Lisäksi pöntöistä löytyi seitsemän helmipöllön ja kaksi varpuslinnun pesintää. Helmipöllöjen pesinnöissä kahdessa oli vielä haudontavaihe, kahdessa pesäpoikaset ja kolmessa poikaset olivat jättäneet pesäpöntön. Useat helmipöllön pesinnät ovat voineet vaikuttaa alentavasti uivelon pesintöjen määrään, sillä osa pöntöistä oli varattuna uiveloiden saapuessa pesimäpaikoille. Vuoden 2016 kesäaikana tarkastettiin 52 pönttöä ja viisi pönttöä jäi tarkastamatta vaikeiden maasto-olosuhteiden takia. Tarkastamatta jääneet pöntöt käydään läpi kevään 2017 huoltokierroksen yhteydessä.

Taulukko 1. Uivelon ja telkän pesinnät kompensatiopöntöissä vuosina 2013–2016.

Laji		Pesimäkausi 2013	Pesimäkausi 2014	Pesimäkausi 2015	*Pesimäkausi 2016
Uivelo	<i>Mergellus albellus</i>	7	5	6	6
Telkkä	<i>Bucephala clangula</i>	12	11	11	11

*Pesimäkauden 2016 lopulliset tulokset saadaan kevään 2017 huoltokierroksen jälkeen.

Taulukko 2. Kompensatiopönttöjen pesimälajit ja munaluvut vuosilta 2013–2016.

Vuosi	2013	2014	2014	2015	2015	2016*	2016*
Pönttö (ID_nro)	Pesimälaji	Pesimälaji	Munat kpl	Pesimälaji	Munat kpl	Pesimälaji	Munat kpl
KO02	uivelo	uivelo	-	-	-	-	-
KO03	-	-	-	uivelo	6	-	-
KO05	-	uivelo	4	uivelo	5	helmipöllö	1 pp
KO09	-	tiaislaji	12	talitiainen	14	uivelo	8 pp
KO12	uivelo	västäräkki	4	-	-	-	-
KO13	uivelo	-	-	-	-	-	-
KO14	-	-	-	-	-	västäräkki	7
KO16	-	västäräkki	7	-	-	-	-
KO17	-	-	-	helmipöllö	-	-	-
KO18	-	-	-	västäräkki	6	-	-
KO22	telkkä	telkkä	3	-	-	-	-
KO23	uivelo	uivelo	6	-	-	uivelo	6
KO25	-	leppälintu	6	-	-	-	-
KO28	-	-	-	-	-	-	-
KO29	-	-	-	talitiainen	11 (pp)	-	-
KO30	-	-	-	leppälintu	7	-	-
KO31	-	uivelo	6	-	-	uivelo	-
KO33	telkkä	telkkä	-	telkkä	14	telkkä	6
KO34	-	telkkä	5	-	-	-	-
KO35	telkkä	-	-	telkkä	11	telkkä	1 + 7 pp
KO36	-	telkkä	-	telkkä	2	telkkä	6
KO37	telkkä	-	-	telkkä	11	telkkä	7
KO38	telkkä	telkkä	15	telkkä	8	telkkä	19
KO39	telkkä	telkkä	2	telkkä	15	telkkä	2
KO42	telkkä	-	-	telkkä	15	telkkä	11
KO43	telkkä	telkkä	8	telkkä	9	-	-
KO45	telkkä	telkkä	14	-	-	telkkä	10
KO48	telkkä	telkkä	15	-	-	telkkä	7
KO50	telkkä	telkkä	13	telkkä	14	telkkä	7
KO53	uivelo	-	-	-	-	-	-
KO54	-	uivelo	-	-	-	-	-
KO57	uivelo	-	-	uivelo	1	-	-
KO58	uivelo	-	-	uivelo	-	uivelo	6
KO61	telkkä	telkkä	5	telkkä	12	-	-
U4	-	-	-	-	-	helmipöllö	-
U5	-	-	-	-	-	helmipöllö	-
U6	-	-	-	-	-	uivelo	6
U11	-	-	-	leppälintu	7	helmipöllö	4
U13	-	-	-	-	-	uivelo	4
U14	-	-	-	-	-	helmipöllö	4 pp
U15	-	-	-	-	-	helmipöllö	1
U16	-	-	-	-	-	helmipöllö	-
U18	-	-	-	-	-	varpuslintu	-

* Pesimäkauden 2016 lopulliset tulokset saadaan kevään 2017 huoltokierroksen jälkeen
pp = pesäpoikainen

Kuva 3. Uivelon (vasemmalla) sekä telkän pöntöt Satojärven etelärannalla.

Kuva 4. Telkän munia (vasemmalla) ja vastakuoriutuneita poikasia (oikealla) pönttötarkastuksella 6/2016.

Kuva 5. Pöntössä KO39 löydettiin 19 telkän munaa. Pönttöön on muninut todennäköisesti kaksi tai vielä useampia naaraita.

Kuva 6. Vuonna 2016 oli hyvä pöllövuosi ja seitsemässä uivelopöntössä havaittiin helmipöllön pesintä (vasen kuva). Pöntöissä pesii myös satunnaisesti varpuslintuja, kuten västäräkki uivelopöntöissä (oikea kuva).

4. YHTEENVETO JA TULOSTEN TARKASTELU

Koitelaisenkairassa ja Satojärven ympäristössä sijaitsevilla uivelon- ja telkänpöntöissä on ollut 24 uivelon ja 45 telkän pesintää vuosina 2012–2016. Pesimäkauden 2016 lopullinen pesintöjen määrä selviää kevään 2017 huoltokierroksen jälkeen. Pöntöissä on ollut myös kahdeksan helmi-pöllön ja yhdeksän varpuslinnun pesintää. Viranomaisneuvottelussa 4/2015 päätettiin jättää pois vuosittaisen tarkkailun piiristä Koitelaiskairan itäosassa sijaitsevat pöntöt, jotka korvatattiin asettamalla 19 uutta pönttöä Kevitsan ympäristöön. Koitelaiskairan itäosan pöntöt huolletaan kerran ennen vuotta 2022. Itäosan pönttöjä on tarjottu lintujen rengastajille seurattavaksi, mutta tois- taiseksi asiasta kiinnostuneita ei ole löytynyt.

Kompensaatiopönttöjen asetettu tavoite (ks. Pöyry Finland Oy 2012) viidelle uivelon pesinnälle pesimäkaudessa on toteutunut heti seurannan alusta alkaen. Jatkossa kymmenen uivelon pesin- tää on mahdollista toteutua.

5. LÄHDELUETTELO

<https://www.luke.fi/tietoa-luonnonvaroista/riista/vesilinnut/>

Laaksonen J. 2013. Pihan linnut ja pöntöt – eloa pihapiiriin. Paasilinna, 223 s.

Lehikoinen, A. Honkala & J. Piirainen, E. 2011. Kuinka monta munaa on linnun pesässä? – Suomessa pesivien lintujen munaluku seuranta-aineistojen perusteella. Linnut vuosikirja 2011: 144–150.

Lokki, J. & Palmgren J. 1992: Suomen ja Pohjolan linnut. 495 s. WSOY 1992.

Pöyry Finland Oy 2012. Uivelon tekopesien sijoittaminen Koitelaisenkairan alueelle, loppuraportti FQM Kevitsa Mining Oy. 3 s.

Ramboll Finland Oy 2015. Kevitsan kaivoksen tuotantovaiheen tarkkailuohjelma. 5.5.2015 (täydennys 2.10.2015).

Sauola, P, Valkama, J. & Velmala, W. 2013. Suomen rengastusatlas I – The Finnish bird ringing atlas Vol. I. Luonnontieteellinen keskusmuseo. 549 s.

Tiainen, J., Mikkola-Roos, M., Below, A., Jukarainen, A., Lehikoinen, A., Lehtiniemi, T., Pessa, J., Rajasärkkä, A., Rintala, J., Sirkiä, P. & Valkama, J. 2016. Suomen lintujen uhanalaisuus 2015 – The 2015 Red List of Finnish Bird Species. Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus. 49 s.

Valkama, J., Vepsäläinen, V. & Lehikoinen, A. 2011. Suomen III Lintuatlas. – Luonnontieteellinen keskusmuseo ja ympäristöministeriö. <<http://atlas3.lintuatlas.fi>> [luettu 11.1.2016]

Ympäristöhallinto 2015a. http://www.ymparisto.fi/fi-fi/luonto/lajit/Luonto_ja_lintudirektiivien_lajit [luettu 10.11.2015]

Ympäristöhallinto 2015b. http://www.ymparisto.fi/fi/luonto/lajit/Uhanalaiset_lajit/Kansainvaliset_vastuulajit [luettu 10.11.2015]

